

a legelejtesebb ujdonságból is valami kis szerény értékekét, egy-egy jobb mozzanatot, — ha Sodomában tíz igaz szem akadt: beérte akár eggyel is.

Két egymást hamarosan követő színházi főpróba között támadta meg orvul a halálos betegség. Törékeny alakja eltűnt a nézőtérrel s nemsokára el az élethől is. Elmaradhatatlan színházi látcsöve gazdátlanra árvult. Egyéb örökség bizony nem igen maradt utána. S ez is bárkinek tulajdonába kerül ezután: hogy új gazdájának is olyan eszményítve mutassa a színpad képeit és hőseit, mint ahogyan az ő szelíd tekintetű szemének csillogtatta, az az öntetszelgő hiperkritika mai napjaiban szinte elképzelhetetlen.

R—r.

Képzőművészeti szemle.

A *Műcsarnok* téli tárlatán csaknem hatszáz műtárggyal szerepelnek festők és szobrászok s épen a Városliget szélén álló palota számszerint impozáns méretű kiállításai azok, amelyek — immár négy-öt év óta — a saját legerősebb támadásait váltják ki maguk ellen. Ezek a támadások annyira egységesek, a jobb- és baloldal részéről annyira egyöntetűek, hogy bizonyára a *Műcsarnok* vezetősége is elmékedett már okain s a támadásokat ezután már nemcsak a töle sugallt, ellenkező végletekbe eső, áradozó dícséretekkel teli cikkekkel próbálja leszerelni. A felmerült bajokkal szemben nem szabad, nem lehet arra hivatkozni, hogy a párizsi nagy Szalon Vernizsage-jai általában lényegesen alantasabb nívón állanak, mint a *Műcsarnokéi* s a londoni Képzőművészeti Társulat kiállításain szereplő tárgyakhoz képest a budapestiek egytől-egyig remekművek. A mai Magyarország nem engedheti meg magának a fényvűzést, hogy ne a legjobbat adja, midőn értékek felsorakoztatására kerül a sor.

Nem akarunk tanácsokat adni a vezetőségnek a bajok orvoslására vonatkozóan, mint annyian tették előttünk, akiknek felszólalása egytől-egyig pusztába kiáltott szó volt. Azt a néhány sort, melyet a téli kiállításra szentelhetünk, nem hozzá intézzük, hanem a művésztárgyakhoz, azok közül is az idősebbekhez. Emlékezzenek vissza, hogy annak idején, a század első évtizedében milyen nívón állottak a *Műcsarnok* kiállításai. Akkor is voltak fiatalabb, frissen beérkezett művészek — Ferenczy Károlyra, Csókra, Iványi-

Grünwaldra gondolkodok —, akikkel együtt szívesen és sokszor állítottak ki a nagy megbecsülésre szert tett öregebbek, Székely Bertalanok és Lotz Károlyok. A téli kiállítás hiába keressük a társulat jelentős pozíciójú művésztárgyjait. Félreállnak, nem szerepelnek annak az intézménynek az életében, amelynek dísz és súlyt az ő nevük ad. Hatszáz kép között bizonyára akad selejtes, gyönges holmi, de ezekről szívesen megfedlekedik a látogató, ha a termekben néhány valódi értékkel kerül szembe. Értéket pedig a társulat mai összetételében csak az idősebb művésztárgyak adhatnak, tőlük nem kívánja senki, hogy lázas iramot diktáljanak, sőt elővigyázattal teli konzervatívságuknak szerepe van és kell, hogy legyen szerepe művészetünk fejlődésében. Arra kérjük őket, ne tartsák feleslegesnek a kiállításban való részvételt, mert ha elhanyagolják a *Műcsarnokot*, a hangsúly oly csoportra toódik át, amelynek szerepeltetése csak a szűkebb családi kör érdeke, de semmiesetre sem az orszáé.

Nem lenne értelme annak, ha az általánosságban mondtok után sorra vennők a «kiemelkedőbb» objektumokat s behatóan foglalkoznánk velük. A felsorolás untatná a közönséget, felzaklatná a kiállítókat, akik mindannyian meg vannak győződve tervszerű küldetésükről, segíteni pedig nem segítenek semmit. Azt az egyet azonban nem értjük, hogy miképp akaszthatott ki a zsűri oly veszedelmesen modern vásznat, mint az 530. számú, ugyanakkor, mikor a többi között a lehangosabban modernkedő képek nyugodtan készülhettek volna 1890 körül s miért épen ezzel a másodkézből új, jelentéktelen képpel képviselteti a mai magyar pikturát.

*

A Nemzeti Szalon LXVII. csoportkiállítása nem emelkedett felül az átlagos kiállítások szintjén. Ez a fürge és mozgékony intézmény néha csapnivalóan rossz kiállításokat rendez, ami talán ép fürgeségével menthető. Elég, ha mindössze két festőre szentelünk figyelmet: *Vuchetich* Lászlóra és *Pap* Gézára. Az előbbi színpompás és formára is tetszetős akvarellel szerepel. Idén nyáron lenn járt Olaszországban, végigjárta Umbria szelid lankákon épült városait, sokat dolgozott Perugiában, amelynek görbe síkatorai, toldott-foldott öreg épületei bőséges

témákkal szolgálnak. Vuchetich a témákat romantikus oldalukról fogja meg, de nem ül nyakig a romantikában, mint az Itáliát járó, festegető öreg angol missek. Ábrázolásában sok a frissesség, ami jótékonyan hat kiállító-társainak pedáns szárazságával szemben. Pap Géza az életet az ólomkatonák merev szeméin keresztül látja; annyira leegyszerűsíti a mondanivalóit, hogy végül alig marad belőlük valami. A látható világ ezerféleségét néhány kontúrvonalra redukálja, de ezek a kontúrok nem idegesek, nem kifejezők, nem engednek következtetni az előttük és mögöttük domborodó tömegre. A tömegszerűség nem játszik szerepet művészetében, amely épen azért vonalas, a maga módján stilizáló, illusztrátori jellegű. Megfigyelőképeségének éles volta, amely különösen bizarr hatású állatrajzaiban érzik, nem kárpótolhat az említett hiányokért.

*

Az Ernszt-Múzeum CVIII. csoportkiállításán négy művész mutatja be újabb termését, Csók István, Perlmutter Izsák, Csóka István és Feszty Masa. Az első kettő már régóta a legjelentékenyebb kiállítóink közé számít. Ami Csók Istvánt illeti, teljes joggal vetődik nagy figyelem az alkotásaira. Mindenki megegyezik abban, hogy egyike a legkitűnőbb magyar festőknek s munkássága örökké számottevő marad a magyar művészettörténetben. Fejlődéstörténetileg a nagybányaiak után helyezkedik el, impresszionista a szó legigazabb értelmében, igazabban mint Szinyei-Merse Pál volt, aki a Majális nagyszerű kísérlete után megállott fejlődésében, ha ugyan vissza nem fejlődött. Szinte érthetetlen és hihetetlen, hogy Csók István, a vidékről szakadt tömzsi és sűrűvérű magyar mily könnyűszerrel s mily differenciált fogékonysággal sajátította el a francia impresszionizmus bonyolult formanyelvét, azt a nyelvet, amelyet a legretinósabb német festők (Liebermann, Slevogt) évtizedes erőlködés után is csak dadogva beszélnek. Vannak képei, amelyek utánózhatatlan festőiségükkel, a színhatás káprázatos raffineriájával megütik a legjobb francia impresszionista-képek mértékét. Csók Renoirral rokon leginkább, a nagy francia mester rokokóizú gyengédségével szemben azonban komorabb és erőteljesebb hangokat üt meg. Sóvárgó, perzselő érzékiség hullámai söpörnek

végig a vásznain, aktjain, e véres ajkú bestiákon épűgy, mint állig felöltötött figuráin és harmatosan friss csendéletein. Erzékisége nemcsak téma-választásánál irányítja, ott lobog tájképein, az utolsó fűszálon is. Azoknak, akik a műalkotásban nem pusztán esztétikai értéket keresnek, hanem etikusat is, vissza kell döbbsenők e sötéte éggő szenvedély láttán. Akárhogy is van azonban, ennek a művészetnek nagyvonalúságát, nagyszabású voltát nem lehet kétségbe vonni.

Új képei csak egy termet töltöttek meg, de egytől-egyig érdekes és értékes alkotásokkal. Kiemelhetjük ezek közül a Támár utólagos vázlatát, mély tűzű színeivel. (Az utólagos vázlatok nagy szerepet játszanak Csók munkásságában; sikerültebb képeit ötször-hatszor is variálja, többnyire kisebb méretekben.) Említhetjük még a *Szénagyűjtés* színpompás jelenetét, Züzü profilját az ablakon át látható havas tájjal, vagy a fehérrehangolt akttfigurás interieur.

Perlmutter Izsák, a másik kiállító ugyancsak régi és ismert név. Úgy hisszük azonban, méltánylása revízióra szorul s ezt a revíziót a mai generáció könyörtelenül végre fogja hajtani. Perlmutter is impresszionista vagy legalább is az impresszionizmus felé húz. Évek hosszú sora alatt véglegesen kipróbált egy kompozíciótémát, amelyet rendkívüli tömegben, de kevés változtatással használt fel: deréknál elvágott figurát, kissé felülről nézve, gazdag és aprólékos interieurbe helyez. A figura néha szembefordul, olykor a profilját mutatja, akad olyan is, amelyik elfordítja a fejét. A háttér ugyanolyan fontos, mint az elébe helyezett alak s többnyire ugyanolyan színes is. Vibráló nyugtalanság jellemzi ezeket a képeket, nyugtalanul, kielégületlenül vándorol maga a látogató is a termekben. Képei nem színesek, hanem tarkák, valeurjei kiegyensúlyozatlanok. Sokszor az az érzése a nézőnek, hogy a piros fejkendő helyén kék is lehetne, anélkül, hogy a kép jobb vagy rosszabb lenne tőle. Perlmutter pikturája időben rohamosan távolodik tőlünk, a multba halványodik. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy az első terem apró tájképecskéi műkereskedelmi tömegcikknek, nem valóik kiállítási terembe.

Feszty Masa és Csóka István grafikát állított ki. Az a néhol édeskés pasztellszerűség, mely Feszty Masa olajképeit jellemzi az olasz vedutákban, itt-ott

sikerrel alkalmazható. Úgy vesszük észre, hogy a fiatal művésznő manuális készsége jelentősen fejlődött az utóbbi időben, mióta Olaszországban tartózkodik. A sokat sejtető és keveset mondó elmosódott formák kódét hamarosan elüzi a Castagno és Piero della Francesca könyörtelen éleslátása. Csóka István egyelőre még küszködik a kifejezésmóddal, előadása nehézkes és darabos. Biztos rajzkultúrája arra enged következtetni, hogy mint grafikus idővel derekasan megállja a helyét.

Az Ernst-Múzeum vezetősége a kiállító művészek alkotásain kívül a régebbi magyar piktúra néhány remekbekészült darabjával kedveskedik a közönségnek. A *magyar remekművek* első sorozata, melyet remélhetőleg még sok fog követni, a magyar magángyűjtemények jelentékenyebb szaporodását mutatja be. Kupeczky Jánostól Munkácsy Mihályig egy sor szebbnél-szebb kép ékesíti az Ernst-Múzeum nagytermet, amely méreténél fogva különösen alkalmas ilyféle sorozatok kiállítására. A sort *Kupeczky* mély tónusú, fényel és árnyékkal átítatott hatású férfiarcképe vezeti be. *Barabás* Miklós 1842-ben készült friss tájképe új oldaláról mutatja be a hallatlanul produktív biedermeier-művészt, úgy látszik az angol akvarellisták széles ecsetkezelése nemcsak vízfestményeire hatott, hanem olajképeire is. *Borsos* József két kisméretű képe közül A kis festő c. genrejelenet a kvalitásosabb. *Markó* Károly itt szereplő képeinél sokkal szebbek is ismertek, hogy csak a Szépművészeti Múzeum visegrádi tájára emlékezzünk. *Brocky* Károly Vénusz és Ámorja jól megállja helyét a mester oeuvrejében. *Székely* Bertalan két vázlatos Szalay László portréján kívül remek tájképpel is szerepel. (Érthetetlen, hogy ez a nagy művész, kinek oly sokféle arculata volt s aki ontotta a szebbnél-szebb vázlatokat, a köztudatban még ma is mint száraz historíafestő él s nem akad jelentőségéhez méltó monografusra) *Mészöly* két finom tájképe után Lotz Károlyról kell megemlékezni. Lotz kisméretű aktos kompozíciója még a biedermeier-festészetben gyökerezik, nagy fekvő aktja abba a szép sorozatba tartozik, melyet ez a fölényes dekorátor legjobb éveiben festett. A külföldre szakadt *Liezen-Mayer* Sándor szép ideálportréja (Margit) váratlanul meghaladja az egyenetlen erejű festő átlagmunkáit. *Munkácsy* colpachi tájképén kívül érdekes és jel-

lemző Az agár c. interieur-képe. Ennek a nagy magyar géniuszunk képességeit mutatja, hogy az izlés és női divat legszerencsétlenebb idejének hű megörökítésével sem árt kvalitásainak. Kortársának, *Paál* Lászlónak három képe bukkan fel e kiállításon, amelyek közül a Düsseldorfban festett, *Mocsa-ras* vidék c. korai tája mély tónusú, poétikus alkotás. Későbbi képei is szépek, de a késői *Paál* nagy kvalitásai ellenére egyhangúvá vált. Egy-egy képe, egymagában sokkal többet mond, mint összegyűjtött életműve, amelynek sokféle értékei között a *változatosság* sohasem szerepelt.

*

A KUT ötödik kiállítása tölti meg a Nemzeti Szalon termet, mikor ezeket a sorokat írjuk. Ez a társaság, amely legmodernebb törekvésű művészeinket fogja össze, ezúttal is szép és érdemes anyagot mutat be a közönségnek. Előjáróban említeni szeretnénk azt, hogy ami a gerincét alkotó művészcsoporthoz illi (Aba-Novák, Bernáth, Derkovits, Egry, Kmetty, Márffy, Pátzay és Szőnyi), régen túl jutott a kísérletezésen s olyan értéket reprezentál, amelynek gyökerei mélyen belenyúlunk a magyar humuszba. Annál elszomorítóbb, hogy alig akad KUT-kiállítás, amelyen oda nem tartozó, bántó és kellemetlen jelenségek ne zavarnák meg az anyag egységes komolyságát s ne diszkreditálnák azt. A mult kiállításán *Kassák* Lajos értelmetlen papírkivágásai ütötték meg ezt a cseppet sem kívánatos hangot (Kassák két kép-architektúrája ezúttal is szerepel), a mostanin egy Kepes György nevű fiatalember ragasztgat fényképarabkákat a vásznára. Elmúltak már hál-isten az idők, mikor ezek a kised játékok kiállításképesek voltak, elmúltak, mint a rossz álom, mint a szecesszió, még a spekulatív német piktúra is lerázta magáról emléküket.

A kiállító között *Berény* Róbert nagyobb kollekcióval szerepel, amelynek egyes darabjai, ha nem is mindig kiegyensúlyozottak, jelentősek. *Egry* József Kain és Ábel-ja a kiállítás leg-szebb képe. Sajnáljuk, hogy *Egry*, aki monumentális formavilágát oly hibátlanul hangolja össze tüzes színeivel s a rejtelmes fényekkel, nem próbálkozik meg méretre is nagyszabású alkotásokkal. *Bernáth* Aurél és *Márffy* Ödön egy-egy képet küldött be mindössze,

mindketten gyűjteményes kiállításra készülődnek. Az előbbi rendkívül finom, Márfy félaktja kevésbé érdekes; *Szónyi* István két őszi tájképe hatalmas összefoglaló erejével s a rőt lombok gazdag változatosságával tűnik ki. *Kmetty* János képein szervezett rend uralkodik, ez az őszinte és becsületes művész kisebb lélekzetű dolgaival is mindig jó nivót reprezentál. *Hincz* Gyula további fejlődéséhez nagy reményeket fűzünk, noha egyelőre még nem tud szabadulni a francia művészet erős hatásától. Érdekesekek, ha nem is jelentősek *Pekáry* István Henri Rousseauból és a magyar népművészetből összegyűrt képei.

A szobrászati anyagból *Medgyessy* Ferenc színezett leányfigurái és *Vilt* Tibor pompás férfifeje emelkedik ki. Ami ezeken kívül látható, nem jelentékeny. *Bor* Pál művei vértelenek, unalmasak. *Mátis-Teutsch* János Archipenhot, *Schaar* Erzsébet Bokros-Birman Dezsőt, *Vörös* Béla Csáky Józsefet utánozza. Igen szép és gazdag az építészeti rész, amelyen már nemcsak tervekét látni. A nagy multjával szakított, megújuló *Kozma* Lajos kúnszentmártoni villája és körüli gyógszertár-kiképzése elsőrangú munka, ugyancsak az *Szigeti* Pál és *Molnár* Farkas gellérthegy-i villája. A tervek között *Arkay* Bertalan hatalmas energiájú vázlatain kívül *Masirevich* György diáküdülőtelepét említjük, amelyek méltók az emlékezetre.

Genthon István.

A Szépművészeti Múzeum Bartolozzi-kiállítása.

(A művész születésének kétszázéves fordulójára.)

Az előző évek *Dürer*, *Zichy*, *Goya*, *Daumier*-féle centennáris kiállításai után karácsonyra újabb emlékkiállítás nyílt a Szépművészeti Múzeum Grafikai Osztályában. Ezúttal *Francesco Bartolozzi* művei kerültek bemutatásra. Kissé elkésve ugyan, mert *Bartolozzi* 1728-ban született, de mivel *Daumier* és *Goya* forduló-i művészi szempontból fontosabbak voltak, *Bartolozzi* kiállítása egy évvel eltolódott.

Francesco Bartolozzi egyike volt a legtermékenyebb grafikusoknak. *Daumier* után, kinek körülbelül 5000 lapja maradt reánk, neki ismerjük legtöbb művét. Legújabb életrajzírói, *De Vesme* és *Calabé* 2552 metszetét sorolják föl. Tekintetbe véve a legbonyodalmasabb

technikákban készült műveinek fáradtságot nem ismerő nagy gondosságát, ez a szám még akkor is csaknem megfoghatatlanul magas, ha tudjuk, hogy *Bartolozzi* munkas élete 87 évre terjedt, melyből 70 év jutott az alkotásra.

Múzeumunk gyűjteményét néhány lap kivételével *Esterházy* Miklós herceg vásárolta meg *Fr. Bartolozzi* életében, számszerint kb. 900 lapot; ehhez további 5—6 lap járult hozzá báró *Podmaniczky* László szintén XIX. századeleji gyűjtéséből. Olyan gazdag sorozat ez, mellyel keves gyűjtemény dicsekedhetik. A kiállítás ebből az anyagból körülbelül 200 darabot ölel fel; helyet foglalnak benne teljes bőséggel *Bartolozzinak* minden korszakában készült fontos munkái, a művészi reprodukció mesteri alkotásai.

Mіндеzen munkákban következetesen mutatkozik meg *Bartolozzi* művészi jelleme. Mindenekelőtt rendkívüli tudása és lelkiismeretessége, mely lehetővé tette számára, hogy bármily technikában, melyhez hozzáfogott, virtuóz dolgokat alkosson. Másodszor szokatlan alkalmazkodó képessége, mellyel bele tudta magát élni a reprodukálásra választott művészek egyéniségébe. Ez a lelki sajátsága mintegy predesztinálta arra, hogy saját egyéniségét feladó, reprodukáló művésszé képpezze ki magát.

A florenci születésű művész munkásságának első főállomása Velence volt. A XVIII. századi divatos művészek: *G. Zocchi*, *F. Zuccarelli*, *I. Amiconi*, *G. B. Piazzetta*, *P. Loughi* festményei után készített itten, a tárgytól megkívánt könnyed és szabad modorú rézkarcokat. Reprodukív munkái az igazi velencei művészekétől abban különböznek, hogy florenci tradíciói és erős rézmetszői iskolázottsága következtében amazoknál egy kissé mindig nagyobb súlyt vetett a vonalra. Önálló kompozícióiban azonban teljesen ezekhez a mesterekhez igazodó művészeknek látjuk. Velenceies stílus pásztorjelenekek kerülnek ki karcoló tűje alól, egy általánossá vált művészi irány tipikus képviselői, kedves, könnyed, de egyéni íz nélküli, személytelen munkák.

Velencei korszakának legvégére esik egyik legérdekesebb sorozata, mely angliai jövőjét is megalapozta: a *Guercino*-rajzok utáni rézkarcok. E valóban artisztikus lapok nagyobb részén az eredeti művek rajzkarakterét *Bartolozzi* szinte hiánytalanul volt képes visszaadni. Utóbb még néhány, az

elsőhöz minden tekintetben méltó, s a művész finom utánérző képességéről tanuskodó rajzszorozat következett Castiglione és Holbein művei után. Mindezekből reprezentáns sorozatokat mutat be a kiállítás.

Bartolozzi 1764-ben került Londonba. Ekkor kezdődik az a korszaka, melynek voltaképeni világhírét köszönheti. Az élelmes művész azonnal felismerte, hogy eddigi dolgozói modora nem az, mellyel új közönséget kielégítheti. Nem rézkarcra vagy épen-séggel rézmetszésre volt itt szükség, hanem az angol festők és grafikusok festőibb, tónusosabb modorához hasonlóbb eljárásra s Bartolozzi hirtelen elhatározással a nemrég felmerült «pontoszó modort» választotta. Csakhamar e reá nézve teljesen új technika legnagyobb virtuózává, sőt újtójává lett.

Vonalak helyett sűrű egymás mellé rakott, finom pontokkal dolgozott, melyek erősödve és gyengülve, enyhe átmenetekben olvadtak össze s e lehelletszerűen könnyed, lágy felületekkel rendkívüli gyöngédséget adtak lapjainak.

A változott technikával az új környezetben a reprodukáláshoz választott előképek is mások lettek. Az olasz mesterek helyét részben Reynolds, Gainsborough és Lawrence foglalták el, kiknek portréi után készült lapjai angliai korszakának legjavát teszik ki. Alkalmazkodva az ábrázoltakhoz, női arcképeknél a leggyöngédebb modorban, csaknem kizárólag pontocskákkal dolgozott, míg a férfiarcképeknél az erőteljesebb hatások kedvéért a rézkarc, krétamodor és rézmetszéssel való kombinálásokhoz folyamodott. Munkásságának legnagyobb, ha nem is leg-szerencsésebb részét azonban Angelica Kauffmann és Giovanni Battista Cipriani népszerű, divatos műveinek reprodukálása foglalja le, mitológikus vagy allegorikus ábrázolások, édeskés, erőtlen modorban, amelyeknek eredeti karakterét semmi más eljárás sem tudná oly tökéletesen visszaadni, mint a pontoszó modor.

Történeti szempontokat nagyon ma-gunk elé kell idéznünk, hogy ne csodálkozzunk azon, hogy Bartolozzi lelkéhez ép ezek a művek férkőztek legközelebb. Legalább is erre kell következtetnünk abból a körülményből, hogy e korból származó önálló kompozícióit alig lehet megkülönböztetni Cipriani híg és fölületes báju ábrázolásaitól, Kauffmann Venusaitól és amoretteitől. Velencei

korszakára emlékezve, meg kell állapítanunk, hogy Bartolozzi művészi jel-leme rendkívül hajlékony volt.

Dekoratív szempontok és a népszerúség keresése vitték rá Bartolozzit, hogy lapjain mindinkább a színességre törekedjék. Leggyakrabban fekete nyomdafesték helyett vöröses tónust választott, hogy a papír fehérsége és a szokásos festék sötét tónusa közötti ellentétet enyhítse. 1773 óta a sötét nyomásban a húsrészeket már rózsaszínűre kezdi venni, s hogy az egész lap levegősebb legyen, a háttér egész és fáit világos kékszínben. Végül rátér a minden részletükben gyengéd színekben nyomtatott lapokra, melyeket oly gonddal és művészettel állított elő, hogy előkelő színességükben csaknem finom aquarellminiatűrök hatását kel-tik. A Szépművészeti Múzeum kiállításán ezekből is látható néhány pompás darab, noha az anyag ritka gazdag-ságához arányítva, a színes lapok nin-csenek kellő mértékben képviselve. Esterházy Miklós herceg ugyanis már a XIX. századeleji gyűjtő szemével mérte a színes metszeteket: az empirekor már ismét száműzte a színt a grafi-kából. De a XVIII. század utolsó negyedének fényűző légkörében, mikor e lapok keletkeztek, a legnagyobb ke-resletnek örvendettek, mint ahogy ma is fantasztikus árakat érnek el a világ-piacon.

Bartolozzi népszerűsége szinte páratlan volt. Egyik lapjából már előfizetés útján 1720 példány kelt el, ebből 320 írás előtti. Olyan szám ez, melyről ma-napság még csak álmodni sem lehet. Lapjai egyszerre jelentek meg a világ-piac különféle centrumaiban, Londonban és Bécsben, vagy Londonban és Párisban. Tekintélye szinte korlátlan volt. S ha e tekintélyét nem is tartotta meg teljes mértékben, ha lapjainak egy része számunkra élvezhetetlenné is vált már — épen Cipriani és A. Kauffmann eredetije miatt —, mégis tisztel-jük benne a mesterségbeli tudást, mely oly fokot ért el, hogy helyet biztosít Bartolozzinak a grafikai művészet nagy mesterei között. *Dr. Hoffmann Edít.*

Zenei szemle.

Mozart vígoperája, a «Cosi fan tutte», 140 évvel bécsi bemutatója után a minap került először színre a magyar Operaházban. Ennyi idő után mintha ma ismét közelebb jutott volna Mozart zenéje az emberek szívéhez.